

עלם, להיסמע בגושים גדולים. ידוע שחוגים רחבים במדינה, ודוד בן-גוריון בראשם, מתנגדים לשיטת-הבחירות הנוכחית לכנסת, הן גורמת לריבוי רשימות פגועות. הסיכויים להכניס שיטה של בחירות אישיות לפי איזון ריבוייה הם קלושים. בחירה אישית של הנשיא על ידי העם היתה משיגה אותן התוצאות, מאחר שלשום מועמד לא יהיה כל סיכוי להיבחר אם לא יצביעו בעדו לפחות הימין המאוחד, השמאל המאוחד או המרכז המאוחד. אותה שעה יוכלו הסיעות הקטנות להמשיך בקיומן בכנסת, להשתמש בה כבמתיעמולה כדי לגדול.

(3) אף כי כוח הביצוע של נשיא-ראש ממשלה עולה במידה מסוימת על כוחו של ראש-ממשלה רגיל, הרי שמבחינה אחרת מוגבל כוחו בהרבה. מטרת החוקה האמריקאית היתה ליצור שיתוף-משקל בין כנסת ריבונית ובין נשיא עצמאי, אשר איש מהם אינו יכול לנקוט בקו מדיני עקרוני כל שהוא בלי הסכמת הצד השני. קורה לעתים קרובות שבפרלמנט נבחר רוב שאינו נמנה עם מפלגת הנשיא, ואז יש צורך בפשרה מתמדת. דבר בריא למדי בחיים הפוליטיים, כל עוד אינו מונע ביצוע יומיומי תקין של תפקידי הממשלה.

דלת פתוחה. אין כל ספק ששיטה אמריקאית זו היתה מתקבלת במדינת-ישראל עם הקמתה, לו היה חיים וייצמן צעיר יותר באותם הימים. דוד בן-גוריון היה מוכן בהחלט, לו המצב היה כך, להתמודד עם חיים וייצמן על הנשיאות-ראשות-הממשלה, להיכנע להחלטת הרוב.

אולם בימי מלחמת-השחרור כבר עבר וייצמן את שיאו, שוב לא היה מסוגל לנהל מאבק פוליטי פעיל. ואז היתה הבחירה בפניו. בן-גוריון לקבל בכל זאת את השיטה האמריקאית, להיבחר לנשיא ולהשאיר את חיים וייצמן בלי כל תפקיד במדינה; או לתת לנשיאות אופי ייצוגי בלבד, כדי לאפשר לחיים וייצמן לעמוד בראש המדינה באופן סימלי.

דוד בן-גוריון בחר בדרך השנייה. אולם הוא השפיע מאחורי קלעים נגד קבלת חוקה סופית, השאיר למעשה את הדלת פתוחה לשינוי עד לבוא המועד לבחירת הנשיא השני.

טראניקומדיה חשאית. מועד זה בא החדש. אולם חוק סיפשי, שחייב את המדינה לבחור בנשיא שני תוך חודש מיום פטירת הנשיא הקודם, הורס כמעט כל אפשרות להתאים את מבנה הנשיאות למציאות החשה. במקום זה החלה הטראניקומדיה של הגרלת הנשיא השני.

בשמיני לדצמבר, בעוד שבוע וחצי, יקומו חברי הכנסת השניה בזה אחר זה, לפי סדר שמותייחס, יגשו לחיבת-קלפי, יכניסו בה בידיהם איש וסודי בהחלט את שם האיש אשר הם רוצים ביקור. למעשה מיותרת פרוצדורה זו לחלוטין. בכל מרכו מפלגה יוחלט בעד מי לבחור בפעם הראשונה השניה והשלישית. שום הפתעות לא תהיינה.

כדי למנוע משחק זה היה צורך בתהליך שאין כל אפשרות לסיימו בחודש אחד: שינוי חוקי-היסוד, ואולי קבלת חוקה אמיתית חדשה. בהעדר רוב בעל חוקה מוסרי בולט בכנסת להצעת-החוקה, היה מן הראוי לערוך משאל-עם. ורק אז אפשר היה לגשת לבחירות כלליות חדשות.

הסם החזק יותר. לא יכול היה להייתן יות ספק רב בתוצאות בחירות כאלה, לו נערכו מחר. העם היה מצביע ברובו הגדול בעד דוד בן-גוריון.

עוד לפני עשר שנים היה בן-גוריון מאד מן המיסגה הזאת. הוא חש את כוחו העולה והגובר של הנוער העברי בארץ, התייחס כנגד העמית את עצמו בראשו. מולו התייחס חיים וייצמן, דמות שהטילה צל גדול על כל סביבתה. הצל איים לכסות גם את דוד בן-גוריון.

בן-גוריון לא היה מפא"י. מפא"י היתה יוסף שפרינצק, אליעזר קפלן, משה שרתוק, דוד רמז, הרביעיה הגדולה תמכה בווייצמן, ראתה בבני-גוריון חסר שורשים, המסכן את מיפעלו של דוד שלם במישחק של פוקר טירוריסטי. בן-גוריון היה כמעט מנוודה, זר במפלגתו שלו, איש יוצא-דופן בתנועתו של ברל כצנלסון ושאר האנשים המיושבים בדעתם.

בקונגרס המכריע של 1946. אחרי יום השבת השחורה ומאסר המנהיגים, שפך חיים וייצמן קיתון של לעצ על ראשו של בן-גוריון, יון, לשמחתם הנסתרת של רוב חבריו בן-גוריון.

בשעת בחירתו של חיים וייצמן היה קול אחד (נגד) שלא התאים לחשבון הספיק לנתי. חברי הכנסת ניסו לנחש מי בעליו, סברו תחילה שהמצביע היה דוד בן-גוריון, אויבו של וייצמן מימי המאבק, אולם משה הוכחש הדבר נמרצות על ידי אנשי מפא"י, ניחשו המנחשים שהיה זה קולו של איציה מאיר לוי, איש אגודת ישראל, שלא רצה בנשיא אפיקורס.

★ יוסף שפרינצק

המועמד הטבעי ביותר של מפלגת השלום, בעל הסיכויים הרבים ביותר לנצח.

★ משה זמורה

נשיא ביה"מ העליון, חבר מפא"י בלתי תלוי, מועמד לנשיאות בלתי מפלגתית

★ בנ-חיים רוזן

מועמד של אלה הרוצים שהנשיא יהיה מקובל על מפא"י אך לא יהיה חבר בה.

★ אהרון באר

מועמד הפועל המזרחי שאינו יכול להציע איש אלא בהסכמת כל הדתיים.

אביו הרוחני של משה סנה, ידוע כאיש בעל הופעה מהודרת ונסיך דמוקרטי, אנטידתי מובהק, שאיים בשעתו בהתפטרות מן הסוכנות כדי למנוע מלחמת אחים בין ההגנה לבין אצ"ל, התקרב אחר כך למפ"ם. בהצעת מועמד בלעדי משלהם מנעו אנשי מפ"ם כל שיתוף-מחיה מאנשי מק"י, שקולותיהם לא הספיקו כדי להציע את מועמדם שלהם: ד"ר שמואל איזנשטט, משפטן שוקנו דומה לזקנו של גרינבוים, אך דעותיו הפוליטיות קיצוניות בהרבה יותר.

בקצה הדתי של שולחן הקלפים היה המצב קשה יותר. אף לאחת מבין ארבע הסייעות הדתיות לא היו מספיק קולות כדי להציע מועמד בנפרד. הקרב היה נטוש בין שר הדאר החדש, מרדכי נורוק, לשעבר שר ליהטאי, מועמד המזרחי, ובין אהרון ברט, מועמד הפועל המזרחי, שחתימתו ידועה לאזרחי ישראל בעיקר משטרות הכסף הישראלים עליהם הוא חותם כמנהל הבנק הלאומי. לשיניהם זקנים משכנעים ביותר.

צניעות ונימוסין. כל אלה היו הצעות לתפארת בעליהן בלבד. הכל הבינו שהכל תלוי בדעתם של מפלגת פועלי ארץ-ישראל. לזו היתה הבחירה בין שלושה שמות: יוסף שפרינצק, יצחק בן-צבי ופנחס רוזן.

יוסף שפרינצק הוא אחד האנשים המעטים במדינה שנשארו נאמנים לעצמם. על אף היותו יושב ראש הכנסת ונשיא בפועל, נשאר עדיין צנוע בצורה בלתי רגילה. הוא ודאי היה מוריד את הנשיאות לרמת היהודי ה"ממוצע", מבטל את הטכסיות המופרות שחדרה לשטחים אחרים במדינה.

אולם בדיוק זה היה הנימוק נגד בחירתו. התנגדו לה כל אלה שהיו רוצים בנשיא בעל אופי ונימוסים מערב-אירופאיים. אלה הציעו את פנחס רוזן, עורך-הדין הגרמני מן המפלגה הפרוגרסיבית. רוזן נחשב זה מכבר למועמד מטעם הרוצים לראות על כורסת הנשיא אדם המקובל אמנם על מפא"י, אך ש"א אינו חבר בה. בשעתו גם לחשו שנשואיו של רוזן, לפני שנה, לאשה בעלת הופעה רבת-רושם, תרמו תרומה חשובה לצעד זה. לחברי מפא"י שרצו להשאיר את שפרינצק בכנסת, ואת רוזן בהנהלת המפלגה הפרוגרסיבית, היה מבחר נוסף: יצחק בן-צבי, לשעבר יושב ראש הוועד הלאומי ששמו כמעט נשכח בציבור, ומשה זמורה, שותפו לשעבר של פנחס רוזן במשרד עורכי-הדין, נשיא בית המשפט העליון במגרש הרוסים. כמו בחנוכה המפורסמת אשר במשלו של ישו בן-יוסף, איש נצרת: רבים נקראו ל"משתה". אולם רק אחד יכול היה להיבחר.

תחליף למלכים. היצד ניתן למוסד ה"עליון במדינה אופי ההופך אותו בהכרח ל"דור במשחק של רולטה? כשאר נולדה מדינת ישראל נתקלו המיילדים, ודוד בן-גוריון בראשם, בשאלת התוכן שיש לצקת לתוך המוסד הזה. הדוגמה האמריקאית קסמה לרבים, נראתה יעילה וברירה בהרבה מן השיטה הריקית-מתוכנן הנהוגה במדינות אירופאיות, כגון צרפת, שווייץ, איטליה וגרמניה המערבית. בהן אין האיש ב"רחוב יודע מה שם נשיאו. את האורחים ה"ישראלים היוודעים את שמו של נשיא שווייץ אפשר למנות על אצבעות יד אחת.

ההבדל בין שתי השיטות היה גם אז ברור לכל. השיטה האירופית נולדה בשעה שבי רוב המדינות מלכו מלכים. היא היתה התאמתה של שיטת המלוכה למציאות הרפובליקאית: העמדתה בראש המדינה של אישיות מפוראה העומדת מעל לכל המפלגות. מסמלת את רציפות החיים הלאומיים גם בהשנות הממשלות. היא מחייבת רק פרט קטן: שאמנם יהיו מצויים במדינה אישים מפוראים העומדים מעל לכל המפלגות. במאה ה-19 היה כאלה מעט. במאה ה-20 נדלדל גזע זה מאד. במדינת ישראל היה גם הצייד החרוץ ביותר מתיאש מלמצוא.

עקירת השן הרקובה. השיטה האמריקאית פתרה את הבעיה בצורה הפשוטה ביותר: היא העמידה בראש המדינה את האיש החשוב ביותר, הוא האיש אשר העם הטיל עליו לנהל את עסקי הממשלה. יתרו נותיה של השיטה, מלבד היותה מתאימה לצורכי סגנון של אומה ושל תקופה המואסות בצורת רות ריקית-מתוכנן, הם רבים:

(א) הנשיא נבחר על ידי העם לארבע שנים, תלוי אך במעט במשחק המפלגות. שום קואליציות ואופוזיציות אינן יכולות להפילו משך תקופת כהונתו. פירוש הדבר שהנשיא-ראש הממשלה יהיה חופשי לנקוט באמצעים בלתי אהודים על ההמונים, לפגוע באינטרסים של שכבות רחבות, מתוך תקווה שהתוצאות ה"חיוביות" תתגלגנה כעבור שנתיים-שלוש, תצדקנה את האמצעים המכאיבים. ראש ממשלה הנבחר על ידי קואליציה רופפת בכנסת נמצא במצב של רופא-שיניים הנדרש לעקור את שן החולה מבלי להכאיב לו, מפוטר ברגע שהחולה מרגיש בכאב. התוצאה: הכאבים נשארים עד אין סוף, ואיתם השן הרקובה. (ב) בחירת הנשיא-ראש-הממשלה בבחירות כלליות מחייבת את המפלגות הזעירות להי

סורחה טופה שחרין בתא הנשיאות

אן את הנשיאות לפי השיטה האמריקאית, אך ייצמן, המצב החדש מעמיד אותו במצב עדין.

יריין במטבח ביתה, בגלל התנהגותה הפשוטה ימירות התחבקה פולה זה מקבר על הקהל.